

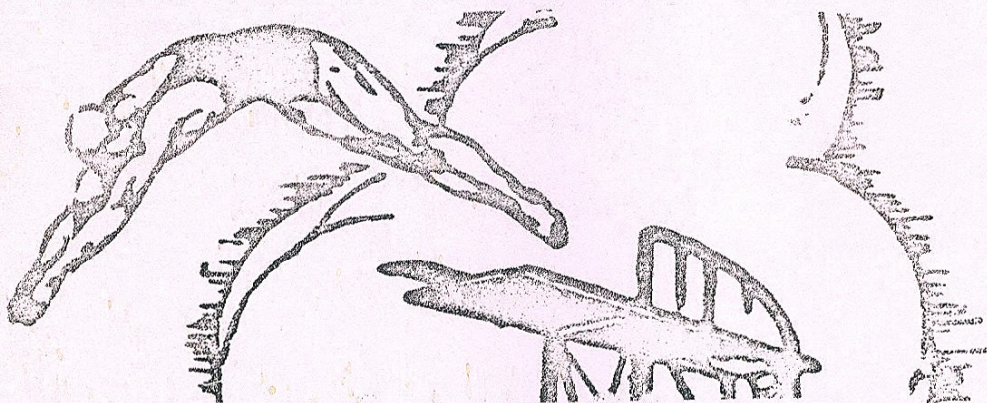
LA FEMOSA

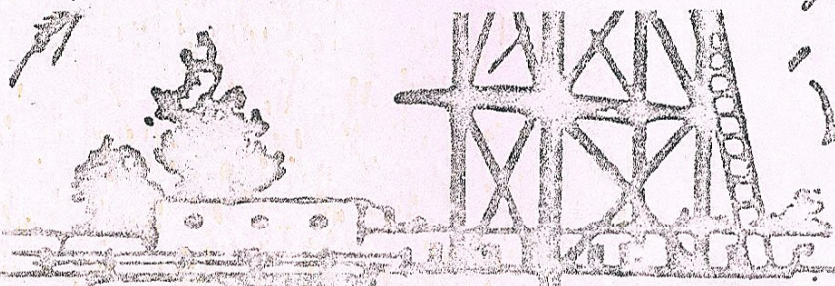
JULIOL-AGOST

ARTESA DE LLEIDA

1982

I ara... volem piscines

REPORTIJE

Quan arriba l'estiu, les activitats culturals decauen, decauen, així mateix les activitats parlamentàries. De les coses culturals només ens arriba, a través de la premsa i de la ràdio, (de T.V. encara no en ténim) les notícies de les coses que es projecten de cara a la tardor i a l'hivern. De la política, però, només ens arriba els remors i els contra remors d'unes possibles eleccions avançades. Tot plegat als pobles petits, molt apartats de qualsevol centre d'informació directa sempre ens arriben, només, els rumors. Patim doncs una desinformació que és fatal, per a intentar comprendre, jutjar i per tan opinar sobre fets, situacions i coses que es produeixen moltes vegades a prop de nosaltres. A vegades aquesta desinformació arriba a l'extrem de fer-nos creure que estem ben informats, i això sí que pot ésser terrible, si no som cauts al moment d'expressar els nostres judicis, i això tan val per qüestions polítiques, econòmiques o culturals.

Un dels fets on potser estem més desinformats (deixan apart les qüestions polítiques), és

tot el referent a la crema dels boscos a Catalunya, i en dir desinformació no volem dir estar mal informat o poc informat sinó que diem, desinformat en el sentit de que expressament, se'ns ha intentat informar d'una manera tendenciosa i això només pot passar quan l'Administració no és capaç d'explicarnos les raons per les quals l'Estat destina més de dos cents mil milions de pessetes per a comprar avions de guerra i que ací per a fer la "guerra" al foc de els nostres boscos no podem disposar de mitja dotzena d'hidroavionetes. Perquè no és capaç d'explicarnos el perquè els caps dels serveis de bombers, es troben "tan despistats" i "tan poc coordinats" alhora d'organitzar les "maniobres" de salvament, dels nostres boscos. I perquè no ens diuen d'una vegada, que els boscos no es cremen per culpa dels incendiaris o dels piròmans (encara que aquests, alguna vegada en són els iniciadors) sinó que es cremen pel desinterés dels responsables i pels minsos recursos tècnics de que es disposa per a fer la "guerra" als enemics del nostre patrimoni ecològic en comparació al que es disposa per una altra i hipotètica "guerra"

L'estiu i la calor ens amaguen moltes coses, que l'hivern mai no ens revelarà. Per això mateix cal vigilar i procurar estar informat, malgrat la desinformació que ens envolta.

LA FEMOSA

* * REVISTA DE INFORMACIÓ LOCAL * *
EDITA AGRUPACIÓ CULTURAL "LA FEMOSA"
C. DEL CASTELL N. 23 ARTESA LLEIDA
DIPOSI T LEGAL N. L-264-1981
SEGONA EPOCA N. 35 JULIOL-AGOST 1982

INDEX

Pòrtic	1
Deures i Drets	4
Poesies d'Estiu	7
¿Qui paga les festes?	11
Barbarismes	14
Tarot per a algún titella del	15
Teatre d'Alfaranja	
HUMOR (Núria Pompeia)	22
Tarot per a algún titella del	24
Teatre d'Alfaranja	
El Bo i el Dolent	31
Els gastos d'una festa	34
Els cops de sabre a Catalunya	37
Entreteniments	42
Humor	44

Els articles i opinions que apareixen a les pàgines de la FEMOSA, reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

DEURES

I DRETS

A Catalunya sempre parlem de drets i massa sovint ens oblidem de recordar els nostres deures. Ens explicarem. No hi ha dubte que els països tenim dret a l'autodeterminació, - ho diguin les Constitucions o no, tant se val- ja que es tracta d'un dret natural i no cal que sigui escrit per a poder fer-lo efectiu. Però els pobles tenen, a més, el deure de lluitar per la seva autodeterminació. No han d'esperar que ho digui un text escrit, per respectable que sigui, com ho esperem per a respirar o per a viure. Es un dret que va intimament unit al deure de fer-lo possible, amb la nostra actitud i amb el nostre esforç. Pel que fa a Catalunya, el que cal és que els catalans ens plantegem, sincerament, decididament, si fem tots els possibles per a complir el deure d'exercir la nostra autodeterminació. Analitzem, alguns exemples de la nostra vida ciutadana. Ara que ja no està prohibit, ¿quantes escoles ensenyen en català als nens? ¿Quantes persones l'escrueixen habitualment? ¿Quantes persones llegeixen normalment llibres catalans? ¿Quantes s'han fet

posar el nom en català al registre civil? ¿Quins noms de carrers i places veiem en català? ¿I rètols de botigues o de professionals? ¿Quants periòdics -i amb quina tirada- hi ha en català? ¿I revistes? ¿I llibres? ¿I obres de teatre? ¿I en films? ¿I videos? ¿I hores de ràdio o de televisió?

I els productes comercials, que consumim a cada dia, molts de marques de casa nostra, ¿Quants s'anuncien en català o hi retolen llurs productes? Hem de reconèixer que el balanç, certament, no és gaire positiu. El resultat de la campanya de normalització del català, no ha aconseguit resultats massa notoris. Abans dèiem que si la censura o que si les multes o que si les autoritats franquistes. Més tard, que si ens falten escoles. Ara, que si la Constitució o l'Estatut no ens donen prou atribucions o que la Generalitat no ho encerta. I no falten els que ens asseguren que ho hem de deixar tot fins el dia en que tinguem uns Països Catalans, lliures i socialistes...

Joan Alcover té un poema impressionant sobre un vòltor que viu tancat en una gàbia i que un dia és alliberat. Però ja no sap de volar, ni de caçar, i al vespre, mansament, torna a entrar a la seva presó, a esperar la seva racció de menjar. I el poeta acaba amb unes paraules que als catalans ens haurien de fer reflexionar profunda

ment: "No és bo per a ésser lliure qui a ser esclau s'avesa!". I això ens està passant als catalans, volguem dissimular-ho o no.

No ens hem d'enganyar: la realitat política només tradueix la realitat social i cultural i ara i aquí -cal dir-ho per a que els catalans ens desvetllem de l'ensopiment que patim -som nosaltres mateixos- i només nosaltres -els que podem posar-hi remei. Ja n'hi ha prou de queixar-nos, de criticar-nos els uns als altres, d'acusar-nos mutua-ment de sucursalistes o testimonials. Ja n'hi ha prou de demanar a Madrid el que no som capaços d'exigir-nos a nosaltres mateixos. A Madrid no ens donaran res. Només ens tornaran, el que ens varen prendre si els catalans, amb la nostra actitud ferma i exigent, som capaços de reivindicar-ho. Tinguem sempre presents aquelles paraules del mestre Pau Casals quan li preguntaren, a l'exili, si volia dir alguna cosa al seu poble: ¿ Uns mots per als catalans? Que facin valer tots els seus drets i que no oblidin cap dels seus deures".

- Josep Maria Ainaud de Lasarte
Diputat al Parlament de Catalunya

POESIES D'ESTIU

Al mes de Juny,
amb la falç al puny
(com diu la dita catalana),
sento, encara lluny,
una bromada que gruny
amb cara enfadada.
Sona un tro que retruny
i el seu ressò s'esmuny
per la serra ben pelada.

Al mes de Juliol,
com un mussol
que amaga el cap sota l'ala
o bé un caragol
sota una col
buscant la terra assaonada
jo fujo del sol
i no sóc sol
estés a l'ombra regalada.

Al mes d'Agost,
com un congost
on el pas del camí s'estreny,
el dia a les set ja es fosc,
i la nit com una host
abança lentament i amb seny.
Creix al rastoll el llagost
i el raïm madura per a ser most
dolç i sereny.

Pel Juny hi ha Sant Joan
i gairebé tocant tocant
hi ha Sant Pere i Sant Pau.
Sant Jaume va molt més sol,
és dins del Juliol
que la seva festa s'escau.

De tots quatre son distintiu
és de tenir al cap moltes fal.leres
i per això encenen fogueres
al mateix cor de l'estiu.

L'oncle Pere
(el que fa l'hort darrera)
va plantar un perer,
i espera i desespera
no va collir mai cap pera
del seu perer.

En canvi l'oncle Joan
(el que fa l'hort davan)
en lloc de perer va plantar perera
i tingué la sort tant gran
que de peres, xiulan i cantan,
n'omplia paners i panera

Entre tan l'oncle Pau
(alt i gros com un Sant Pau)
no tenia perer ni perera,
però, tenia la fal.lera
de voler, sempre, posar pau
entre el Pere que només espera
fer-li a en Joan un trau.

I també l'oncle Jaumet
(el Jaumet del cul estret)
hi volia posar cullerada,
però, s'endugué una bufetada

que en Pere li engegà al tret,
i en Joan amb veu reposada
li digué: "No t'hi posis aquí, Jaumet"

La història acabà bé
(com no podia d'altra manera ser).
Van empeltar el perer de perera
i la perera de perer.
L'oncle Pere, ara té pera
i l'oncle Joan també.

I el reposat oncle Pau
(més satisfet que un gripau)
sense tenir perer ni perera
menja peres a carrera
sense dir-vos mai si us plau.

Adolf

QUI

PAGA LES FESTES?

En un acudit publicat a "La Femosa" el Desembre del 1970, es veia un home en cos de camisa, i amb faixa, que portava una barretina a les mans, i com si demanés alguna cosa, i deia: "Apa nois" i efectivament, demanava la "voluntat" era i és encara la manera de sufragar el cos de moltes festes populars al nostre poble, i això de sufragar és tan sols un dir, ja que en realitat la "voluntat", expressada de manera tan lliure sempre ha estat molt migrada.

Al nostre poble sempre s'han fet (almenys des de el meu record) festes protagonitzades per nens, joves o altra gent artesenca (teatre, ballets, cavalcades de reis, escala en hi-fi, etc) i sempre aquestes festes han resultat d'allò més animades. Els artesencs, val a dir-ho, sempre han respost de manera admirable a les coses fetes per gent del poble i quan aquests actes s'han fet a porta tancada han pagat l'entrada sense dir ni piu, i val a dir, que aquests actes a porta tancada sempre han resultat, econòmicament parlant, rendibles.

Els que no surten rendibles són tots aquells fets a porta oberta o a l'aire lliure, allí on els organitzadors (que han treballat dies i nits per a fer reeixir la festa) han cregut convenient no fer pagar entrada i s'han acontentat a passar "la barretina" demanant una col.laboració voluntària als assistents i a vendre coques i begudes. Quan els actes aquests s'han portat a cap sense gaires despeses, prescindint d'orquestrats o d'animadors professionals, no s'hi han perdut mai diners, però, tampoc no n'ha quedat per empenyer als organitzadors, a fer-ni una altra. Amb tot i això a Artesa s'organitzen prou festes d'aquesta mena per a preguntar-se: Qui paga les festes?

La resposta és fàcil al mateix temps que pot resultar entenedora per a tots aquells individus, que s'aprofiten de les festes sense deixar mai ni un dret a la barretina, hi ha, però, una altra mena de gent integrada dins d'algun grup organitzat, com pot ser "La Femosa", el "Grup Esplai", el de "Escala en Hi-fi" o el del "Teatre" que tenen unes inquietuts culturals les quals les fa moure a organitzar coses per a ajudar a desvetllar inquietuts entre els artesencs més joves o per a trencarla rutina de tanta T.V., i fer sortir de casa als artesencs més grans.

Aquesta gent cevalluda que s'entesta a perdre hores i fins i tot diners de la seva butxaca per a

fer coses al carrer (perquè creuen que això es una forma de fer avançar el poble culturalment de crear civisme, de fer créixer la convivència i la possibilitat de que la gent se senti menys egoista i preocupada per les qüestions materials) s'alegra quan la festa ha estat un èxit de públic i que la gent s'ho ha passat bé, però tot i restar satisfeta de la bona acollida de l'acte organitzat, al fer recompte dels ingressos obtinguts, i de la migrada voluntat expressada al fons de la barretina", se senten desmoralitzats, decebuts. No n'hi ha per menys. Després dels esforços i de tot l'interès posat a que la cosa surtís el millor possible, de veure la festa tan animada i de rebre felicitacions de la gent, adonar-se que la bossa està buida i que el dèficit, més o menys substancial, s'haurà de pagar d'una manera o altra i que només ells ho saben com s'ho faran.

Les cares llargues i el posat de derrota o de cansament és el posat dels organitzadors en acabar l'acte i de fer el recompte.

A algú se li escaparà allò de "... mai més mai més m'hi enganxaran" d'altres diuen: "potser ha fallat això o allò", "ho hauriem de provar de fer d'una altra manera", "res fa un altre, potser val més deixar-ho correr tot". Però no, no ho deixarem correr. Tots plegats saben que, malgrat el desànim, tornaran a ser reincidents i tornaran a organitzar festes i altres coses....

BARBARISMES

ES DIU

Un vestit de quita i pon
Això no pega
Preneu l'esterilla
La fiambarrera és d'acer
Tinc una sòmbrella groga
Des de luego;
Ho dic en sèrio
Allà tu;
Al tanto;
Aquest yate és petit
Endolla el calentador
M'he comprat un camison
S'ha atragantat
Posa't l'albornos
S'ha aplaçat la funció
Tinc un boleto de loteria
Demana el nostre apoyo
Sin embargo ho sap
Hem comprat una
colchoneta

S'HA DE DIR

Un vestit de posa i treu
Això no lliga
Preneu l'estoreta
La portaviandes és d'acer
Tinc un parasol groc
I Tant; Naturalment;
Ho dic de debò
Per tu faràs;
Compte;
Aquest iot és petit
Endolla l'escalfador
M'he comprat una camisa
de dormir
S'ha ennuegat
Posa't el barnús
S'ha ajornat la funció
Tinc una butlleta
Demana el nostre recollça
ment
Tanmateix ho sap
Hem comprat un matalàs de
goma

TAROT PER A ALGUN TITELLA DEL TEATRE D'ALFARANJA

Per què ara el meu amic Salom, envellit i ma
lalt, hauria d'inventar un titella nou, hauria de
crear un altre putxinel.li? Palpa la capsa que en
guarda tants, una capsa que ja és taut o ho ha es-
tat des de sempre. En l'engruna de lucidesa de Sa-
lom, que aviat s'extingirà, les preguntes se li en
cadenen i serpentegen sense treva. Però mai cap res-
posta. No, Salom no ha trobat mai cap resposta, du-
radora i vàlida, a res, a ningú, a cap de les in-
nombrables preguntes que s'ha anat formulant. Di-
uen que sospita que toparà amb la que l'espera just
al punt on el camí s'esbalça en l'ambigu no-res.
Diuen que tem, però, que tan sols sigui un mirallet
que l'enlluerna en endinsar-se per l'inclement pro-
cés de l'arteriosclerosi. Encara bo si a aquest pre-
u comprava la il.lusió de l'esplendor de la infan-
tesa, però sap que són falsos els esperançats som-
riures i reals les ombres que acompanyen l'estimba-
da, real el sudari que l'embolcarà. Melània li ha
promès que en tindria cura. Si Melània l'ha de so-
breviure, Salom sap que la promesa li serà mantin-

guda. Vegeu si en sap, de coses, Salom! I tanmateix voldria que ell i la mortalla paressin bitllo-bitllo al foc purificador. Avui per avui, aquest humil desig és irrealitzable a Alfaranja. Avui que l'home va a la lluna, de segur que a organitzar-hi malvestats, incompatibles coses i projectes no es poden realitzar a Alfaranja. Gairebé res de seriós ni d'autèntic no es pot pensar, ni dir, ni molt menys executar a Alfaranja començant per la definició, la delimitació, l'endreçament, el redreçament i l'alçament del país. D'on arrenca i quan s'esfuma Alfaranja, com naixia, i què l'espatlla, on s'esvaneix? Quin esment ens prenem dels seus obrers i dels seus pagesos, de les abelles que tresquen al rusc apoderat d'abegots, quin esment del poble, l'abella reina? Quina és la llengua que es parla de debò a Alfaranja, quina és la que s'hi escriu o s'hi hauria d'escriure, quina és l'essència històrica i nacional d'Alfaranja? Preguntes, preguntes sense contesta tal vegada el tedi d'anguniosos pseudo-problemes. La vida de Salom llisca de pressa, sense remorni objecte, i s'esmuny pel xup-xup del bany maria del paternalisme c a mig aire, rera les bambolines que pengen esquinçades al buit de l'escenari d'Alfaranja, el país escamotejat, esdevingut fantasma. La vida de Salom, i també les vostres encara que no us en volgueu adonar. Alfaranja, ara més imprecisa que als mots de l'emboirat Abenaljatib

I, amb tot, és aquesta terra nostra que trepitgem, el nostre únic suport de traïdors arenas. En sorrencós terror, en arena hem hagut de llaurar, i al capdavall ens haurà d'engolir, sense haver-ne llevat profit i sense glòria.

-Bravo, bravo, bis, bis! -varen aplaudir la claca i el tifus sencer de l'inexistent teatre de Alfaranja. -Aquest autor se'ns botinfla, és una llàstima -observà amb displicència l'oncle Nicolau Mutsu-Hito.

-Però, benvolgut senyor, això succeeix per tot arreu, aquesta és la condició humana -assegurà Pulcre Trompel.li.- I què insinuàveu sobre la llengua? Llengües, benvolgut senyor, riquesa de llengües, a diferents nivells, a replans diversos. En el nostre harmoniós edifici idiomàtic, als pisos distingits estellem astellà, a soterranis i a golfes asclen rosalcavà. Però no us valdria de fingir-vos maliciós ignorant, benvolgut senyor, quan fonamentals lliçons són apreses fins per les nenes a costura.

-Estic que una tal Rosalba Cavà cantava i ballava conilla en el moment més estripat del "Moulin Rouge". Un tros de xicotà, tremenda -articulà en un to de llaminera reminiscència, l'oncle Nicolau Mutsu-hito.- Però potser la confonc amb la Sada Yako.- reflexionà, cap cot. Antediluvià, però no gens venerable, l'oncle corria amb tossudeses a trotinats calaixos que se li encallaven als mai -

nells de la memòria i trastanejava d'habitud entre Lavinia i Tokio. Giravoltà sense pausa i resseguí pam a pam tota la bola del món, quan els viatges tenien encara un misteri i un mèrit i s'aplicava després, galiota ancorada a la butxaca d'un cunyat seu de Sinera, a etzibar un gadaval de boles a les víctimes que se li esqueien a tret. Però no ens entretindrem a pellucar aquí les figures d'aquest altre paner, perquè hem d'enfilar un viarany entrebancós i no ens convenen marrades.

Amollat el comentari, l'oncle s'entreabalia i es gronxava, tothora bo d'agombolar, en una visió de natges i palpissos digerits pels cucs quan sentí lluny lluny, de l'altra banda de l'envà aïllador, que la iracúndia de Pulcre Trompelli, botzinava contra una obscena carcassa. "Calla, això va per mi" -endevinà l'avesat Mutsu-Hito. "Qui jo?" -inquiria des del seu endormiscament. "Si, al.ludia a vós, ancià decrepit" -s'alçura Trompelli "Ancià m'atipa, però no tant com "jai" -prova a divertir-lo Mutsu-Hito. "Encara més barrila com us atreviu a mofar-vos d'aquest nostre patrimoni, tan sagrat?" -s'escriidassà Trompelli. I la indignació li trontollava tota la geperuda còrpora "Patrimoni, sagrat" -balbejà amb sopitesa l'oncle. "Quin? "La llengua, benvolgut senyor. Em referia a l'exemplar convivència de l'astellà i del rosalba cavà a Alfaranja" -puntualitzava Pulcre. "Ah, tan se val, les llengües, quin envitricoll!" -remugà

l'oncle. "N'he mastegades moltes." I alça amb freda lentitud la parpella esquerra. Un ullot maligne esguardà de fit a fit l'increpador, l'escorcollà, el valcrava a zero, hi passava ratlla. "Kata tsumuri" -proferí l'oncle a la babalà. Però, canviant de dialecte, prosseguia en un sicilià força polit. "Tal com va advertir cristianament Nostre Senyor a sant Joan, no et fills dels esguerrats, i aparta-te'n -va concloure amb nitidesa Mutsu-Kito I es tombà d'esquena a l'adversari. Aquest es picava i es revinclava com un escurçó, amatent a disparar en revenja el seu verí, quan des de l'escena la primera i aplaudida veu va tallar la baralla.

-Vet aquí que veig que voleu una consolació amb la música de fons de la riota sinistra. Una sòlida cultura de full de calendari us la servirà : si s'apagaven tres-centes mil estrelles per segon (només comptant aquelles de les quals tenen noció les clepses científiques), trigaria més d'un mil·lió d'anys a cessar la resplendor de la darrera , a consumir-se del tot interessant fenomen. I excu-sau-me, us ho prego, per la relativa inexactitud de la durada, dificultosa de cronometrar fins per aparells suïssos.

I quantes altres proposicions per l'estil es podrien fàcilment aduir! Davant aquestes tranquil·litzadors arguments, res no té la més petita importància, ni vós, ni nosaltres, ni Salom, ni Al

ni Alfaranja, ni la seva llengua, ni els vells usurpadors del poder per salvar la pàtria arreu ni els qui després no tindran més remei que usurpar-lo per tornar-la a salvar. Però us noto als llavis una rialleta trista, una rialleta de conill porquí, oi? A penes eco de la grandiosa que es burla de nosaltres i ens presideix. I anem recurrent així, amb el vers immortal, les " presentes sucesiones de difunto" les quals burinen la consciència de Salom amb l'agudíssima eina de l'angouxa, que ni en la precària son no s'acquieta mai.

A poc a poc ens enclotem pel laberint i ens hem d'encarar de sobte, sorpresos per un revolt del passadís, amb el començament d'aquesta estranya declamació. Salom palpa la capsataut, l'obre, en treu a ulls clucs un ninot. Potser s'ha tret a ell mateix, s'ha enguantat d'ell mateix, o almenys ho aparentava, però ara el batejarà, per fatigat pudor, amb un altre nom. Us convindria el de Pudentil.la Closa? Què coneix Salom d'aquest espantall, què en coneixeu vosaltres, els erudits de Salom? Tal vegada sols aquella cançoneta, rimada d'acord amb la fonètica sinerenga de Salom, que no tothora coincideix, com és notori, amb la normativa de Lavínia:

"Pudentil.la Closa
és ben poca cosa,
d'ofici veïna
que sempre fa nosa.

Al rompent de l'alba,
llevada amb l'alosa,
el cancell ens truca,
si gosa no gosa.
Obrim. De seguida,
enllestint la glosa
del temps, suca llesques,
càustica com sosa,
a llets de videtes
quallades en prosa.
Els morts ens vestia
i ens els vetlla. Posa
a les mans amb quera
un capoll de rosa,
que diu que alleugera
del pes de la llosa."

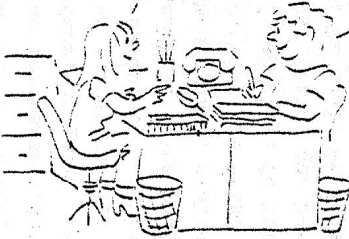
O almenys la nyeu-nyeu assegurava que s'ho creia. La mare de Salom, catòlica practicant, se n'esgarrijava i s'apressava a treure la poncella de les mans ajuntades del cadàver de torn. Per què sempre hi havia un difunt o un altre en aquella ampla casa pairal de Sinera. Quan la mare de Salom va jeure també immòbil a la sala demés respecte de la gran casa, ran de l'oratori profanat esmicolat i esventat per la fins ara últimagera civil de Konilòsia, Pudentil.la Closa ja havia precedit la dama i no vivia sinó com a contorsió parada en el record rancuniós i implacable de Salom.

NÚRIA POMPEIA

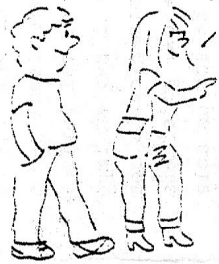
A MÉS DE LA LlENGA, CALDRIA
UNA INTEGRACIÓ DE TOTES
LES CULTURES QUE VIVIM I...

PEL QUE FA AL VESTIR, MENJAR
I BEURE NO HI HA PROBLEMES...

... TREBALLEM
A CATALUNYA!

... PERÒ A L'HORA
DE CANTAR I
BALLAR...

A MÉS DE LA LlENGA CALDRIA
UNA INTEGRACIÓ DE TOTES
LES CULTURES QUE VIVIM I...

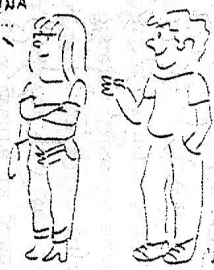
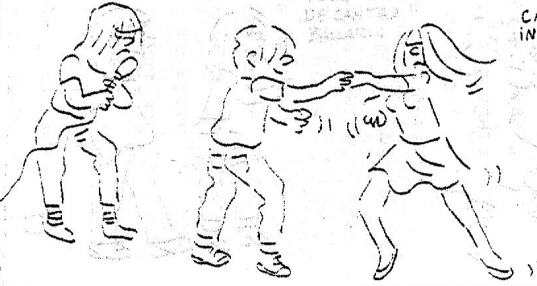
... LES DIFERÈNCIES
CULTURALS ENS
SEPAREN...

... PERÒ A L'HORA
DE CANTAR I
BALLAR...

CALDRIA UNA
INTEGRACIÓ...

QUÈ NO FOS
LA DEL ROCK?

NÚRIA POMPEIA

No havia nascut a Sinera ni provenia tampoc de la Ciutat de les Santes ni de Lavínia, sinó de Sant Pere Cercada, no gaire lluny de Sant Miquel de Cladells, un indret nebulós i remotíssim per a Salom, que no ha estat ni tan sols al veí París ni ho vol estar mai. Quins padrins li havien imposat aquell nom singular, a ella, inimaginable com a puellula, de segur que aviat podenda, pudenta en l'avaluació impiadosa de Salom? No ens ho aclariria pas aquest lèxic, que heretàvem de mossèn Silví Saperes, el qual, en aquella reculada època per deure del càrrec d'ànimes havia de potinejar per força el llatí. Ensopeguem Pudentilla, per primer cop i potser únic, en el plany per Nabucodonosor, associada a les llàgrimes llogades de Pasquala Estampa i Cristeta Mils, sedasseres del mateix carrer, i àdhuc a les Doloretas Bòtil - tan botirona, alaferida! - i als xarrups d'Esperanceta Trinquis, un personatge més afortunat. Perquè esbrinàvem, una per una, les filagarses dels panacs de la Trinquis, però ho ignorem tot de la Pudentilla Closa, una vaga silueta que ens intriga i se'ns planteja de sobte com un enigma. Tal vegada ho encertariem si consultàvem, per rastrejar-ne el secret, la prudent Saurimonda, saludadora de fama, molt versada també en la manipulació, i la lectura del tarot.

-Al principi firmava "Sanrimonda". Però adoptà la nova grafia, en descobrir-la en un text

del doctor Martí de Riquer, l'autoritat del qual, en aquesta i en moltes d'altres disciplines, és a catada per tothom -informà Ariadna a Teseu - . Sa lom ens menarà a l'estatge de la cèlebre curandera i endevina, però abans, a tall d'entremès, ens atabalarà amb alguna melopea de l'Altíssim, apuntalat per la taciturna Neua. Què t'hi jugues? Dòmino. El cec enceta, al so de la guitarra, el recitatiu:

"Per amors el maleí,
enmig del ric-ric del grill,
la mala mare al bon fill,
en un català tan fi
que semblava llemosí.
"Ai, si hagués plagut a Déu,
i també a Santa Maria,
que no fossis tu fill meu,
jo fóra la teva aimia.
Amb tu només, cada nit,
sols i nus, al mateix llit."
Amb un crit això va dir,
tan dolent i tan senzill,
la mala mare al bon fill.
Ho digué i el maleí,
per amor el maleí."

-Representat el paper, el captaire i la seva mossa se'n tornaran xano-xano, rial amunt, a encofurnar-se al cau -conjecturà Ariadna. -Tanmateix, el brivall allargassava, estireganyava i destrossava, en traduir-los amb aquella barra, uns preciosos versos castellans. Per a aquest mancament, com per a l'anhel incestuos de la mala mare, no hi haurà mai absolució.

-Angela! -aprovà l'oncle Nicolau Mutsu-Hito que era primmirat en matèria de poesia. -D'altra banda, m'afiguro que no sóc pas un succedani de monja, però el aberrant, repugna a la sensibilitat més esmussada. Per esparpallar-ne el tuf, escandiré, amb el vostre permís, les trenta-vuit sil·labes d'una tènue sedoka:

"Sento com tria,
encara despullada,
incerta, subtils robes
la primavera.
Dits delicats de pluja
lentament la vestien."

Mentre l'oncle s'engrescava amb l'exhibició i amenaçava d'arrepaper-s'hi, nosaltres sirgàvem, i tombàvem per ravals que pudien a força i a la fi atenyíem al consultori de Saurimonda. Hi penetràvem. "Baf, saliva, cartes?" -enumerava la facultativa amb indiferència professional. "Antic tarot de Marsella. Amb aquest joc." I l'hi lliuràvem. "Què cal dilucidar? -recelava Saurimonda." "Un passat de malson que ens burxina" -concretava Salom. "Uix, em sabresaltes!" - es dolia Saurimonda "El passat no és el meu ram. Si en somoc de tard en tard algun, m'hi neguitejo i se m'esvoloten i desbaraten els nirvis. "Però els pristincs ho adoben tot" -edulcorava Salom. Regatejàvem, ens ajustàvem, pagàvem. "Un passat de qui?" -s'avanturava a precisar Saurimonda. "D'ella -signava Salom. On assenyales no entrellusco ningú." "Es als teus nasos, però ens l'emportàvem evaporada." "Un espe-

"Un esperitet" -capissava, falaguera, llagotera, Saurimonda. "I n'emana fluid?" "Els requisits tècnics no són de la meva incumbència" -recalcà l'honest Salom. "Bé, ho he de temptejar" -transigia Saurimonda. "Abans m'he de proveir, però, de les pertinents ulleres dels ducós. Ah, ja la filustro una galant llei de fesomia. I tota la persona, prou esbalandrada" -ponderà Saurimonda. "Però no m'espalma. Moco el llum, perquè se'ns esparpelli i anem al gra: les cartes. Les tiro en creu, en semicercle, en cercle o en total?". "En total, no -eliminava Salom. "Perquè el joc no és complet, encara que jo no he extraviat les peces que hi manquen, tanmateix d'entre els arcans menors". "Ens acontentarem, doncs, amb els majors" -acceptava Saurimonda. I els separà i n'etzufava sense respir els rodolins de les lletanies:

"Joglar llest, amb àgils trucs
embadocaràs els rucs.

Els pecats de la papessa
Joana van moure fressa.

En empriu, l'emperadriu
no dalla ni el blat espriu.

En pèl, ets emperador
o sols empaperador.

El concili empeny el papa
a un penós treball de sapa.

Al contrari, l'amorós
endrapa un mos quan hi ha tos.

Clissa com va dalt del carro
de la fortuna el vagarro.

La justícia, a la balança,
mai no pesa l'esperança.

Per la pinta, l'ermità
no viu pas d'un tros de pa.

A la roda de la sort,
adés dret, ara ben tort.

Qui té més força, és segur
que se'n xautarà de tu.

Per qualsevol disbarat
endures fat de penjat.

No engreixen carn ni sagí
el ventre de la mugí.

"Temperància, seny, conducta",
adoctrina el fart. I eructa.

Al quinzè naip, formidable,
mapat, clavat, el diable.

Església, palau, castell:
tot s'esfondra amb desgavell.

L'estel, en ple firmament,
ens furga l'enteniment.

Però l'empaita la lluna,
meuca de moll, importuna.

El sol guipa un ressopó
de barram i de xiscló.

Un àngel toca per vici
la trompeta del judici.

El món fina, i tururut:
qui gemega ja ha rebut.

Marxo, barliqui-barloqui,
come il matto nei tarocchi."

Amb raó, Saurimonda es vanava de la corda i
el buf i arrengherava del revers les vint-i- dues
figuretes. "A ra no et torbis i remena-les" -orde

ordenà Saurimonda a Pudentil.la. "De dreta a esquerra, cap al cantó on et batejava el cor, si mai en vares usufructuar, i només amb la torre. Tal com l'aprecio i la mesuro, hi ha perill de desprenimen dels cocals dels dàtils" -filosofà la barroca Saurimonda. "No, per xamba no hi hagut dringadissa. Vegam qui gires i col.loques: l'emperador. Però l'avantatjava el diable, un espillant de supòsit. Per a una contrada, govern conquerit pel terror i les potències de l'infern que se les campen: l'evangèlit. De tu, filla meva, i del teu passat, cap vestigi, cap indici, cap clarícia. No us interpreto, hi desisteixo, no ho desenredaria pas. No m'és lícit sinó de constatar que havies fet atots des d'antanyasses" -dictaminà la sagaç i experimentada Saurimonda. "Aquests no són els tractes, tu trampeges -acusà Salom, vermell com un perdigot. Però Saurimonda, impassible, se'n desempallegava i amb parsimònia aplegava les cartes, i Salom i Pudentil.la Closa i el seguici amb elles. I vosaltres, espectadors decebutos, apaigaveu-vos, us ho suplico. Millo raries el comportament de Saurimonda, públic meu, públic mort? De qui o de quina cosa afirmaries en absolut res, tu, ninot? I què en negaries d'una manera terminant, tu també, ninot? Cobriu-vos i abrigueu-vos, doncs, amb el modest mantell del caut agnòstic. I, si no us sabeu estimar, us podeu almenys compadir els uns als altres i us deveu, imperativa

ment perdonar. La intel·ligència és una ínfima ce-
rilla, sovint remollida o gastada, si no la utilit-
zes d'escambell o de setial de la bondat. O amb qui
na altra denominació la designaries? Per a les bo-
ques de l'escollit llinatge, d'ençà de l'enderroca-
ment de l'únic temple, hi ha un nom prohibit i im-
pronunciable o que tal vegada els prínceps les cons-
trenyien a oblidar. Però no ens precipitem aquí
a l'avenç de l'exés que va destruir les forces de
la severitat i frenarem amb la misericòrdia el nos-
tre impuls. Entretant, i fins a una altra ocasió,
jo deso el putxineli del mau amic Salom, jo deso
amb re verència els meus titelles, en l'embuatada
calma de la capsataüt.

Lavinia, març-abril de 1969

SALVADOR ESPRIU

el BO i el DOLENT

L'Humanitat encara que no ho sembli, lluita cada dia per apropar-se al benestar, a la pau. Una de les lluites més fortes és aquella a la qual ens hem d'enfrontar amb l'absolut, ja que des de el nostre naixement fins a la mort, ens estan manipulant, ens fan fer de titelles amb "quentos", del Bo i el Dolent.

De petitets per fer-nos menjar les sopes que an no en teniem massa ganes, ja ens deien que criarien a l'home del sac. Això, que al primer cop d'ull sembla no tenir gaire importància, ja marcava dintre del nostre subconscient, fins a tal extrem, que quan veiem un home amb un sac (encara, que aquest vingués de collir patates), el tinguesim per un home "dolent".

Al deixar les faldilletes de la mare, per anar a fer gargots a l'escola, allí els mestres, junt amb els educadors espirituals (al servei d'un sistema), ens varen posar dins dels nostres innocents caps una colla de "dolents". Dolent era tot aquell que per exemple no anava a missa, o bé s'es capava d'anar a aprendre la doctrina; dolent era tot aquell que preguntava com era la nació Rusa, (ja que a les geografies et parlaven d'Europa ex -

excepte la URSS), i que els comunistes en aquells temps eren tots uns "dolents"; dolent era tot aquell a qui li agradaven les noies, el que s'arrapava fort a la noia a l'hora de ballar. Amb poques paraules, el Bo, tant sols era aquell que es deixava posar el collar com un corderet i seguia dòcilment al pastor, encara que aquest tingués la moral equivocada.

I no va acabar a l'escola tot això del Bo i del Dolent, sinó que al cinema, una indústria, on el que menys els interessa es reflexar amb profunditat la història i explicar-nos al mateix temps les veritables arrels d'ella, on es continua explotant el mite del Bo i del Dolent; un dolent, (l'indi amb plomes), i un bo, (un yanqui armat) els nens i no tant nens, quan un del 7^è de cavalleria matava un indi, l'exclamació era d'alegria, perquè s'havia tret del davant un dolent més. Mai he vist cap pel·lícula on s'expliqui que els indis eren els nadius d'aquelles terres, i que els anomenats "bons" fossin uns aventurers sense cap mena d'escrúpols, arribats d'arreu del món, i tan sols amb un objectiu i ambició, fer-se rics, assolant terres, apoderar-se de les seves riqueses naturals i això si, matan indis dolents, i amansint a nivell d'esclaus els més dòcils. Pel·lícules i pel·lícules de guerra, on ens feien veure que els japonesos eren dolents, i els bons eren aquells que portaven la bandera amb barres i estrelles. I aquí si

que la història ens pot dir que aquests últims, tan sols amb dues bombes van assolir les grandioses ciutats japoneses, i també poden dir amb certesa, que varen morir els bons, perquè varen morir tots els nens que encara no coneixient aquesta "basura" d'humanitat.

I si la humanitat ha estat manipulada sempre amb "quentos", ningú creu amb els "quentos" passats però com que l'home és l'únic animal (no sé si racional) que ensopega dues vegades amb la mateixa pedra, els que avui volen manipular el món s'han inventat uns altres "quentos" nous de bons i dolents.

Dolent és tot aquell que demana pa, bo tot aquell altre que dona llocs de treball, encara que aquests siguin de fam i de humiliació. Dolents, els del tercer món, que s'alcen en contra d'un sistema d'opressió. Dolent tot aquell polític, escriptor periodista, locutor, etc. (que segueix com un gos caçador a la guineu) a tot allò que fa olor de corrupció, d'injustícia o privació de llibertat.

I si la humanitat no pot trencar amb la seva lluita, tots els "quentos" dels que volen viure del "quento", mai arribarem a la felicitat i a la pau.

I després de dir tot això, no sé si seré dolent per explicar tots aquests "quentos".

JOMAES

els gastos d'una festa

El dia 24 de Juliol, "La Femosa" va organitzar la setena festa del fanalet i revetlla de Sant Jaume. Enguany va organitzar-la conjuntament amb el "Grup Esplai".

El dia 9 de Juliol, el "Grup Esplai" va iniciar un taller per ajudar a tots els nens i nenes que vulguessin construir-se el seu fanal o un "cap gros". Aquest taller es va cloure el dia 17 i tots els treballs realitzats van ésser exposats a les sales del Muscu fins el dia vint-i-tres, data en que van ésser lliurats als seus propietaris per a participar a la Festa del Fanalet.

El dia 24, a les 11 de la nit, es va encendre la foguera (com ja és costum) al cap d'amunt del carrer de Sant Ramon, després d'haver aviat els corresponents i scrollosos coets. Es va encendre la llum dels fanals i es va iniciar la processó-cercavila amb el Drac davant (enguany portava una cua de 10 metres, aguantada des de el seu interior per set nois) i tots els Caps Grossos i la llarga filera de fanals fets pels nens i nenes d'Artesa. També, hi

anava "La Màquina", una mena de gegant que volia simbolitzar Sant Jaume enant per aquests nons de Déu. Com en aquests darrers anys, el cercavila a cavà a la placeta del davant de cal Marquet, on s'encengué una altra foguera, tot seguit es feu una mena de representació-narració, amb la màquina, sobre la història de Sant Jaume, que es clavà una punxa al peu.

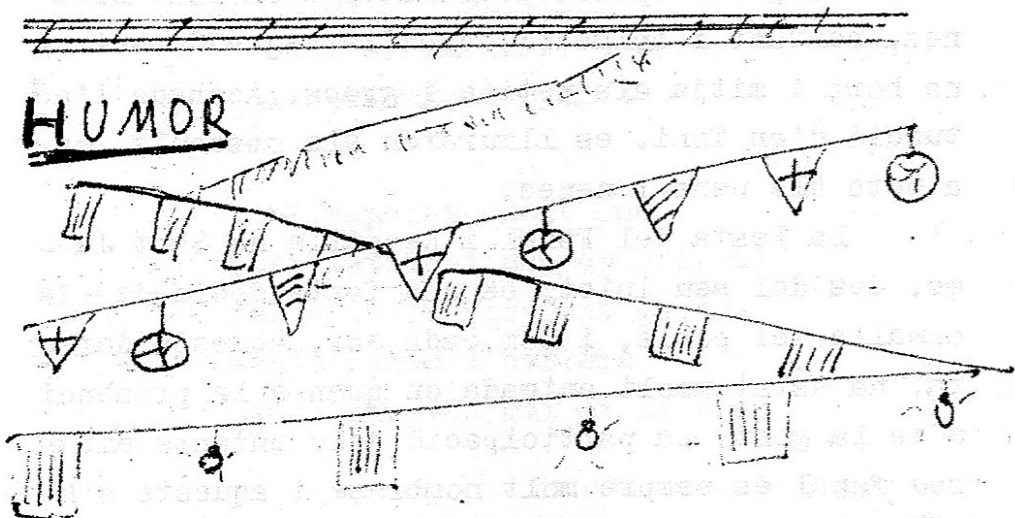
Vingué després, l'actuació d'en Toni Gimenez, cantant i animador, que distraigué durant una hora i mitja als petits i grans. Acabada l'actuació d'en Toni, es lliuraren els obsequis per a tots els nens i nenes.

La Festa del Fanal i Revetlla de Sant Jaume, des del seu inici, es una festa dedicada a la canalla del poble, i com cada any, aquesta darrera, ha estat molt animada en quan a la presència de la gent. La participació dels infants amb el seu fanal és sempre molt nombrosa i aquests s'ho passen d'allò més bé enant al cercavila amb els fanals i cantant allò de "Sant Jaume de regalícia". L'actuació del cantant-animador Toni Gimenez va estar força correcta, va sapiguer fer participar a la canalla (i també als més grandets) amb els balls i jocs del seu repertori. Cal potser, fer notar que la mainada del nostre poble es veu ben despeta i es lliura de seguida a col.laborar amb l'animador que sigui.

Amb tot i això que hem dit, a la festa se li troba a faltar (no oblidem que és la revetlla de Sant Jaume) una segona part dedicada a la jovenalla ja que aquesta té uns altres gustos i unes altres ànsies de divertiment. Això caldrà tenir-ho en compte pels propers anys.

Com també es costum, per a sufragar el cost de la festa, es van vendre coques i refrescos.

HUMOR

Artesa creix i es desborda,
fins i tot té un "poble nou"
que tots els carrers "adorna"
per fer una festa amb enrenou.

Es un "barri" que es desvetlla
i vol agafar anomenada,
per això fa unarevetlla
com Festa Major sonada.

els Cops de Sabre A catalunya

Des del 1814 en que Ferran VII va suprimir la Constitució de 1812, a instàncies d'Elio, Capità General de València, fins el 23 de febrer de 1981, en que Milans del Bosch va intentar des de la mateixa Capitania abolir la Constitució de 1.978, s'han donat uns 60 cops de sabre, (1) , sis dels quals es varen produir a Catalunya que a més a més varen tenir com a protagonistes a militars catalans com Llauder i Comin, Prim i Prats, Milans del Bosch (els dos primers de la saga), Font cuberta i Vila, Bellès, etc...

1817 A Caldes d'Estrac (Caldetes)

En acabar la guerra del Francès, Ferran VII va tornar a França i va abolir la Constitució de 1812, la primera que havia tingut Espanya. La reacció dels antics guerrillers no es va fer esperar. Minà, antic camperol, que havia arribat a General de Divisió es va aixecar a Pamplona; després ho va fer Porlier a Galícia i en tercer lloc Lacy de Caldes d'Estrac. Lluís de Lacy, militar, d'origen irlandès, havia sigut Capità General de Catalunya durant la guerra del Francès, però amb

el absolutisme se l'havia privat de mando i vivia a la seva casa de Caldes d'Estrac. Es va posar de acord amb l'antic cap dels guerrillers del Maresme, Francesc Milans del Bosch, nascut a San Vi -- cenç de Llaveneres i primer de la famosa saga. Va ren fracassar en l'intent de proclamar la Constitució i foren perseguits pel general Manuel Llauder. Milans aconseguí embarcar a Blanes i fugir a Gibraltar. Lacy va ser pres, i tement les autoritats un avalot popular, va ser traslladat al castell de Bellver (Mallorca) on va ser afusellat.

1834 A BARCELONA

Han passat 17 anys. Manuel Llauder i Comin, es ara Capità General de Catalunya. És el primer català que ocupa aquest càrrec (havia nascut a Argentona) i això li donà certa popularitat. No és un liberal (estigué contra Lacy i Milans), però tampoc és un ultra i desitja una apertura política... Ferran VII ha mort i el poble desitja llibertat... és a punt de començar una transició que en molts aspectes anticiparà la que ja hem viscut a la mort d'en Franco. Aleshores Llauder, fa una de les primeres "presiones de cúpula" o "golpes blandos" que recorden la Història d'Espanya i escriu una carta a la Regent Maria Cristina, vidua de Ferran VII demanant-li el que avui diríem una "apertura política", que comença amb L'Estatut Re al de 1834. Certament era solament una carta otorgada.

que no satisfieia als liberals, però amb ella començà el desglaçament.

1843 A REUS

El general Prim va ser, com és sabut, el prototipus de militar liberal del segle XIX. En 1843, es va rebelar a Reus, d'on era fill, junt amb Llorenç Milans del Bosch, fill del abans esmentat guerriller del mateix cognom perquè es proclamés major d'edat a Isabel II i s'apartés de la regència al general Espartero, en un moment en que el vell general liberal s'anava dretanitzant, i ho va aconseguir. Paradoxalment, un quart de segle després, també aconseguir que s'enderroqués Isabel II quant havia comprovat fins al sadollament, que ella mai no deixaria governar l'esquerra, fos quin fos el resultat de les eleccions. En aquest cas el pronunciament no s'inclinà a Catalunya, sinó a Cadis, i va tenir la batalla decisiva en el Pont d'Alcolea, però Catalunya s'incluí entusiasta a aquest pronunciament, que en el seu temps fou reconegut com la "Revolució Gloriosa" de 1868.

1883 EN LA SEU I 1884 A SANTA COLOMA DE FARNERS

En 1874 Martínez Campos va restablir la monarquia mitjançant un altre cop d'Estat. Davant de aquest fet els homes del Partit Progresista que havia dirigit Prim es dividiren, i els més radicals, encapçalats per Ruiz Zorrilla, es negaren a acceptar el nou ordre. Alguns dels militars que segui-

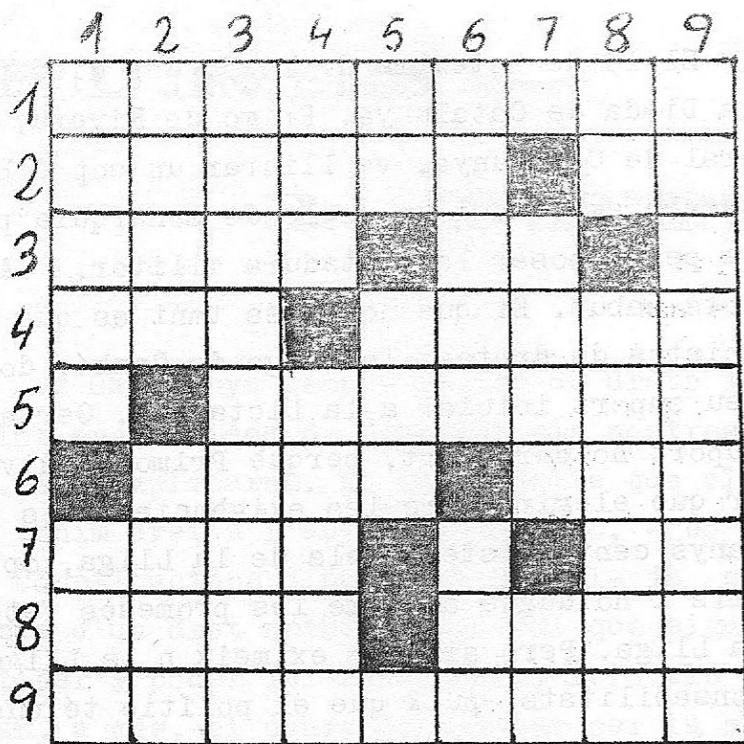
seguien a Prim, es quedaren amb Ruiz Zorrilla i els més joves varen crear una societat secreta que es va dir l'Associació Republicano Militar, que organitzà tres pronunciaments, dels quals dos foren a Catalunya. El primer fou en 1883: Es varen rebel·lar Badajoz, Santo Domingo de la Calzada i la Seu d'Urgell. El cop fracassà. El cap dels rebel·lats de Santo Domingo va morir en l'acció i els de Badajoz i La Seu varen poder passar les respectives fronteres de Portugal i França. Però el cap dels rebel·lats a la Seu, comandant Francesc Fontcuberta i Vila, el Govern Francès, en lloc de concedir-li asil polític, el tancà en la ciutadella de Perpinyà i després a Besançon, d'on al final aconseguí fugir. A l'any següent es rebel·laren amb els soldats d'un dipòsit (espècie de Caixa de Reclutes) de Santa Coloma de Farners el comandant Ferràndez de la Plata i el tinent Bellès. Varen fracassar, foren jutjats i condemnats a mort. Tota Catalunya, des del bisbe de Barcelona fins l'Ateneu Obreu, demanaren clemència per ells. Des de París arribà una carta de Victor Hugo. No hi valgué. Foren fusellats. Quant l'escamot d'execució tornà a Girona, trobà una ciutat buida i amb els balcons plens de crespons negres. Anys després, Girona aixecà un monument a aquells dos màrtirs de la llibertat, i cada any en la data de la seva mort es feia allí un acte polític, fins que el 1939 fou enderrocat el monument.

1923 DE NOU A CAPITANIA

El 13 de setembre de 1923, dos dies després de la Diada de Catalunya, Primo de Rivera, Capità General de Catalunya, va lliurar un cop d'Estat que acabà amb quasi un segle de monarquia parlamentària per imposar la dictadura militar. Això es de tots sabut. El que no ho és tant es que els catalanistes de dretes, la lliga de Cambó, donaren el seu suport inicial a la Dictadura. Certament, el suport no durà molt, perquè Primo de Rivera al tenir que elegir entre les exigències dels seus companys centralistes i els de la Lliga, optà per aquells i no dugué a terme les promeses fetes als de la Lliga. Però això no eximeix a la Lliga de responsabilitats, puix que el polític té que ser capaç de preveure el futur.

JULI BUSQUETS

(1) Nota a peu de pàgina: L'interessat en aquest tema, pot llegir el meu llibre: Pronunciamientos y Golpes de Estado en España. Planeta. Barcelona 1982.

HORITZONTALS

1.- Persona que té pus. 2.- Que imposa càrregues, dispeses (pesat). Adverbi de lloc.-3.- Escotadura pitrera. Nom de consonant. Cinc centes. 4.- Broc gros d'un càntir.Vehicle per a transportar càrrega, estirat per un cavall, mul, etc. 5. Vocal.Fer tornar prim, reduir el gruix. 6.- Expressió de comiat. Germana, religiosa. 7.- Al revés, pastís de farina a la qual s'afegeixent diferents ingredients, oli, ous, ametlles, etc. Vocal. Femení d'EN 8.- Foguera en la que antigament es cremaven els cossos dels difunts. Al revés, que no sap el que deuria o podria saber. 9.- Ostentosa, sumptuosa , luxosa.

VERTICALS

- 1.- Acció de pondre. Interjecció per a donar coratge.
- 2.- Acció d'unir o d'unir-se. Al revés, tina, obi, basseta.
- 3.- Fusta sobre la qual es pica la roba que es renta.
- 4.- Un dels planetes. Cometre una falta contra la llei divina.
- 5.- Forma de l'article definit masculí. Que no es cuit. Vocal.
- 6.- Porció de temps. Al revés, germana del pare o de la mare.
- 7.- Consonant. Inhabitats, incultes. Al revés, mascle de l'oca.
- 8.- Grau d'elevació de un so. Fas ús de la raó.
- 9.- Natural d'Andorra.

SOLUCIÓ

- 1.- POSTA. APA. 2.- UNIO. PIGA. 3.- RENTADORA. 4.- URA. PECAR. 5.- TO. CRU. A. 6.- ESPAI. TIA. 7.- N. ERMS. OC. 8.- TO. RAONES. 9.- ANDORRANA.
- 1.- PURTENTA. 2.- ONBROS. ON. 3.- SINA. PE. D. 4. TOT. CARRO. 5.- A. APRIMAR. 6.- ADEU. SOR. 7.- CO- CA. A. NA. 8.- PIRA. NECI. 9.- APARATOSA.

HUMOR

DIPOSIT MUNICIPAL

Aquesta font deu ser
per evitar que la gent
vagi a buscar aigua a
la fonteta de Grealó.

No home, no. És perquè
els d'Aspa no els calgui
saltar la tanca.

